

HOLWIERDE – STEFANUSKERK (ST. NICOLAASKERK)

Over de stichtingsgeschiedenis is helaas niets bekend. De kerk wordt voor het eerst vermeld in de kroniek van Wittewierum. De oorspronkelijk romaanse kerk stamt waarschijnlijk uit de late 11e eeuw: een zaalkerk met één schip en afgesloten met een inspringend, half rond koor. Deze kerk werd opgetrokken in tufsteen, nu nog zichtbaar in de onderbouw van het schip. In dit deel zien we ook enkele kleine, hoog geplaatste rondboogvensters. De ingangen zaten in de noord- en zuidmuur. Deze zijn nu dicht gemetseld. In het derde kwart van de 13e eeuw werd de kerk ingrijpend verbouwd. Op de romaanse schipresten werd een hoog laatromaans schip gebouwd, met per travee een smal spitsboograam geflankeerd door twee blinde nissen in dezelfde maat. De traveeën worden gescheiden door lisenen.

De gevels van het dwarsschip hebben een identieke raamindeling. Alleen hebben de blinde nissen hier een gemetseld visgraatpatroon. In de top van deze gevels zien we klimmende blinde nissen onder een rondboogfries. In het begin van de 14e eeuw voegde men daar een gotisch dwarsschip en veelhoekig gesloten koor met steunberen aan toe, waardoor een kerk ontstond in de vorm van een Latijns kruis. Onder de dakrand zit een rondboogfries. Op de westkant van het dak zit nu een dakruiter. Deze werd in 1855 geplaatst na de sloop van de losstaande toren die in 1836 gedeeltelijk was ingestort. De gemetselde bakstenen spits was al in 1807 vervangen door een houten exemplaar. Deze toren was een van de drie 'juffertorens'.

De naam juffertoren wordt aan een legende toegeschreven. Drie rijke, losbandige juffers kwamen tot inkeer. Ze namen afscheid van elkaar met de afspraak dat ze daar waar ze terecht zouden komen, een toren zouden bouwen ter ere van God. De torens moesten gelijk zijn omdat ook de drie zusters gelijk waren aan elkaar. De eerste zuster kwam in Onstwedde, de tweede kwam in Schildwolde en de derde bracht het tot Holwierde. Waarschijnlijk is de verklaring voor de naam juffertoren heel wat prozaïscher. Een juffer is een lange dennenstam, die spits toeloopt. Naar analogie hiervan hebben dit soort smalle, hoogoplopende, spits toelopende torens de naam juffertoren gekregen.

In 1834 was de kerk er zo slecht aan toe dat de gewelven van het schip werden vervangen door een blauw geschilderd houten balkenplafond, terwijl de gewelven in viering, dwarsarmen en het koor extra gestut moesten worden. Helaas zette het verval door. In 1896 werd het muurwerk van het schip verlaagd, de oude kap afgebroken en vervangen door een nieuwe. Aansluitend werden de topgevels van het dwarsschip afgebroken en vervangen door dakschilden. In de jaren 1945-'50 werd de kerk grondig gerestaureerd, mede om oorlogsschade te herstellen.

In het laag gelegen voorportaal staan twee sarcofaagdeksels tegen de zijmuren. Op het deksel tegen de zuidmuur staan twee figuren, vrij zeldzaam in deze regio. Als je de kerk binnengaat moet je zes treden omhoog naar het schip. En dan gaat de aandacht vooral uit naar de viering, het fraaie laatgotische oksaal uit 1560 en het enkele treden hoger liggende koor. De Holwierder kerk is een van de weinige kerken waar het oksaal intact is gebleven. Vóór de laatste restauratie stond het orgel op het oksaal en werd het zicht op het koor belemmerd. De architecten wilden doorzicht naar het koor en brachten het orgel naar de westzijde. Tevens verplaatsten ze de kansel van de zuidwestelijke vieringpijler naar het oksaal waardoor deze elkaar verdringen. De kansel is een barok exemplaar uit de 17e eeuw met getordeerde hoekzuiltjes. De minst aangetaste delen zijn de gewelven van het transept en het koor. De viering heeft een meloenvormig koepelgewelf waarvan de acht ribben samenkomen in een fraai opgebouwd rozet: een grote cirkel gevuld met zes driepassen en in elke driepas weer drie lelies. Op dit koepelgewelf en op de muren zijn bij de laatste restauratie restanten van drie schilderlagen uit verschillende tijden zichtbaar geworden. De oudste is een decoratieve laag die het patroon van het metselwerk volgt. In de tweede laag zien we

symbolische voorstellingen, o.a. van de vier evangelisten. De derde en jongste laag is een beschildering met bloemmotieven. Op de zuidwand vinden we resten van een jachtafereel; op de noordwand de figuur van de heilige Sebastiaan.

Het orgel in Holwierde is 'vernieuwt en vermeert' door mr. H. Huis in 1663. In 1738 vernieuwde Hinsz de klavieren en de windladen. In 1828 werd het instrument gereviseerd door B.J. Freytag. In 1924 kwam een pneumatisch orgel in de oude kas. Dit instrument is in 1955 weer vervangen door een mechanisch orgel. De oude kas is in dat jaar ontdaan van alle verflagen en is sindsdien van blank eiken.